

Thuis bij een Indië-veteraan in het stuk 'Op klompen door de dessa'

Geen theaterbelevens vanuit een stoel, maar een waarbij je zelf door het huis en verleden van een Indië-veteraan loopt. Daarmee hoopt *Op klompen door de dessa*, naar het boek van Hylke Speerstra, het Indiëverleden bespreekbaarder maken.

Diane Romashuk

Leeuwarden | Het ene moment waan je je in een Friese boerderij. In de smalle gang zorgen de schilderijen aan de muren en de jassen aan de kapstok voor een huiselijke sfeer. Maar dan ineens wordt het donker om je heen. De temperatuur stijgt. Het wordt heet. Hartstikke heet.

Terwijl je je weg vervolgt, strijken natte lianen langs je gezicht. Geuren van aanmaakblokjes en bladeren stijgen op. En overal klinken er geluiden van ritselende takken, krekels en apen in de duisternis.

De gang is in de Javaanse jungle veranderd, die even ontzagwekkend is als angstaanjagend. Het is een van de ervaringen die je als bezoeker meemaakt in de theatervoorstelling *Op klompen door de dessa*, die vanaf woensdag in het WTC Expo in Leeuwarden is te zien.

Het stuk is geïnspireerd op het gelijknamige boek waarin Friese schrijver Hylke Speerstra de verhalen van Friese Indiëgangers optekende. De voorstelling vertelt het verhaal van Sybren Boomsma. Als achttienjarige werd hij in 1946 naar Nederlands-Indië gezonden, waar hij als soldaat moest helpen het Nederlandse gezag over de voormalige kolonie te herstellen, wat uitmondde in een guerrillaoorlog. Na ruim 75 jaar verbreekt Sybren nu zijn zwijgen over deze periode.

Immersief theater

„Van oud-Indiëgangers hoorden we vaak dat de nachten in de jungle tot hun engste momenten daar behoorden”, vertelt Amsterdammer Danny van Zuijlen, kleinzoon van een Indiëganger en creatief producent van de voorstelling. „In de donkerte en warmte van een vreemd land kun je jezelf helemaal gek maken, elk geluidje kan gevaar betekenen.”

Op klompen door de dessa is geen voorstelling die je vanaf de tribune beleeft. Het is een stuk waar je je tijdens een 75 minuten durende wandeling door een 360-graden decor – er staan her en der stoelen om te pauzeren – in kunt onderdompelen. Immersief theater, zo heet de gekozen vorm die met name in Engeland populair is.

Zes trailers vol decorstukken reden daarvoor afgelopen week naar het WTC Expo in Leeuwarden. In de Frankenthal is inmiddels een 400 vierkante meter grote Friese boerderij nagebouwd. „Bij thuiskomst trokken veel Indiëgangers zich terug in hun huis, geregeld met een posttraumatische stressstoornis. En de meeste hoofdpersonages uit Speerstra's boek komen van het Friese platteland. Vandaar een Friese woning als setting.”

De boerderij telt zeven kamers, elk met een eigen thema. „In een kamer gaan we bijvoorbeeld in op de vraag of wat er in Nederlands-Indië is gebeurd de jonge soldaten is overkomen of niet. In een andere kamer tonen we het Indonesische perspectief.”

In een van de ruimtes klinkt de

stem van Joop Hueting (1927-2018). „In 1969 was hij in VARA-programma *Achter het nieuws* de eerste Indië-veteraan die openlijk sprak over de oorlogsmisdaden in Indonesië.” In dezelfde kamer liggen brieven van luisteraars. „De een schreef dat hij gelijk had, de ander dat hij loog.”

Groepjes

Bezoekers worden opgedeeld in groepjes van twaalf personen. „Je komt fotoboeken, rapportages en dagboeken tegen. Je mag overal doorheen bladeren en je bepaalt zelf of je ook voor de filmbeelden wilt blijven staan.” Acteurs in de ruimtes helpen je door het verhaal heen, of beginnen monologen. „Je kunt op hen reageren maar je hoeft niet mee te spelen: je bent zelf onderdeel van het verhaal.”

De eerste vijftien voorstellingen vonden in september plaats in Vlissingen. „Voor veel bezoekers waren ze emotioneel”, zegt Van Zuijlen. „Bij ouderen maakte het stuk veel herin-

Een veel gehoorde reactie was dat zij door de voorstelling beter snappen wat hun vader of opa heeft doorgemaakt

neringen los. Er kwamen ook veel kinderen van Indiëgangers met hun eigen kinderen. Een veel gehoorde reactie was dat zij door de voorstelling beter, of zelfs nu pas, snappen wat hun vader of opa heeft doorgemaakt.”

Ook de reactie van een tiener wiens ouders uit het Midden-Oosten waren gevlucht raakte hem. „Een hele andere situatie dan in Nederlands-Indië, toch zei zij haar ouders nu ook beter te begrijpen, en wat er gebeuren kan als democratie en vrijheid worden bedreigd.”

Per regio aangepast

Na Leeuwarden reist *Op klompen door de dessa* in december naar Den Haag. De voorstelling wordt per regio aangepast. Voor Fryslân putten ze onder anderen uit bronnen uit het Fries Museum en Tresoar. „Zo hebben we herinneringsboekjes van soldaten. Gemak voor kerken, waar overdag vaak degenen die achtergebleven waren werden herdacht en 's avonds de terugkomers welkom werden gezeten. Ook tonen we foto's van soldaten die de Friese vlag in de Javaanse dessa lieten wapperen, iets wat alleen de Friezen deden.”

Een scène belicht ook het ont-

Creatief producent Danny van Zuijlen. Foto: Allard Faas

Folmer Overdiep als oud-Indiëganger Sybren Boomsma en Amy Rombout als zijn kleindochter in *Op klompen door de dessa*. Foto: Annemiek van der Togt

staan van dit koloniale verleden. „Daarin ruik je de geuren van nootmuskaat en sambal; redenen waarom we Indonesië hebben ingepikt. Onze Javaanse jungle is ook een hommage aan de mystiek van dit land. De schoonheid ervan willen we ook meegeven.”

Open einde

Vooraf dachten de makers dat ze met *Op klompen door de dessa* ook iets van ons Indiëverleden moesten vinden. „Gaandeweg bleek de voorstelling zich vooral te lenen voor een collageachtige opzet, waarbij bezoekers zelf

Onze Javaanse jungle is ook een hommage aan de mystiek van dit land

op onderzoek uit gaan, en zonder einde.” Ze merkten dat dit „de angel uit de discussie over Nederlands-Indië haalt”, zegt Van Zuijlen. „Een vrouw vertelde dat ze na de voorstelling haar buurman nu toch eens naar zijn Indië-verleden had gevraagd. Vragen die je doorgaans niet zomaar even stelt. Mooi. Hoe moeilijk dit onderwerp ook is, het mag niet onder het tapijt verdwijnen.”

Op klompen door de dessa, van 13 t/m 24 oktober in het WTC Expo in Leeuwarden, www.op-klompendoordedessa.nl